

Słowo wstępne

Prawo wkracza współcześnie we wszystkie obszary naszej aktywności. Tworzy w tym zakresie zbiór norm prawnych, które mają na celu porządkowanie życia społecznego, politycznego i gospodarczego. Wkraczając w pole kultury, ustawodawca musi, z jednej strony, zaakceptować fakt jej autonomii wobec innych sfer życia społecznego, takich jak polityka albo rynek, ale z drugiej nie może nie zauważać powiązań, jakie występują bądź mogą występować między sztuką, twórczością artystyczną oraz obrotem gospodarczym. Ustawodawca, tworząc przepisy w tym zakresie, nieustannie waży wartości: własność, dostęp do dóbr kultury, wolność artystyczną, ochronę dziedzictwa kulturowego itd. Ewentualne kolizje interesów rozstrzygane są na poziomie przepisów lub zostają przekazane do rozstrzygnięcia organom stosującym prawo. Nie ulega przy tym wątpliwości, że prawo odgrywa współcześnie istotną rolę, wpływając na procesy zachodzące w kulturze.

Do niedawna problematyka związana z aspektami prawnymi obrotu dobrami kultury oraz ich statusem prawnym nie była przedmiotem obszerniejszych opracowań w literaturze. Oprócz jednostkowych pozycji tematyka ta nie znalazła szerszego omówienia. Obserwacja dynamicznie zmieniających się uwarunkowań związanych z funkcjonowaniem rynku sztuki, a także całkowicie nowe zjawiska i problemy, które nie występowały w przeszłości, sprawiają, że prawo nierzadko nie nadąża za rzeczywistością. Nie jest to problem dotyczący jedynie Polski. Obserwując dyskusje, które toczą się w innych krajach, a także aktywność UNESCO – najważniejszej w tym zakresie organizacji międzynarodowej – dostrzec można nieprzystawalność regulacji prawnych do aktualnych problemów w obszarze kultury, co stanowi wyraz wspomnianej już autonomii wobec innych sfer życia społecznego, a także jest konsekwencją ich niezwykle dynamicznych zmian. Z drugiej strony,

nie można zapominać, że przepisy mogą odgrywać niezwykle istotną, pozytywnie stymulującą rolę dla twórczości artystycznej, obrotu dobrami kultury czy działalności kolekcjonerskiej. Tworzenie w ten sposób właściwych warunków ich rozwoju jest jednym z głównych wyzwań dla ustawodawcy. Pamiętać jednak należy, że prawo jest wyłącznie narzędziem, które powinno służyć realizacji określonych celów. W ten właśnie sposób przechodzimy do kwestii polityki. W tym miejscu powinny się pojawić pytania o realizowaną przez państwo politykę kulturalną, a w dalszej kolejności o metodę zarządzania publicznego w tym obszarze. Znalezienie odpowiedzi na te także podstawowe pytania pozwoli na osadzenie w szerszym kontekście prowadzonych rozważań, dotyczących konkretnych instytucji czy studiów przypadków. To, czego oczekujemy od prawa, wynikać powinno bowiem z celów wpływających z przyjętego systemu wartości.

Nie tylko dynamika zmian zachodzących w obszarze kultury, ale również współczesne wyzwania – związane zarówno z rozwojem nowych technologii, jak i zagrożeniami płynącymi z konfliktów zbrojnych, międzynarodowego terroryzmu czy innej formy przestępczości – dotyczą również sfery kultury, a dokładniej: rynku sztuki i obszaru ochrony dziedzictwa. Stąd tak istotne jest podejmowanie coraz to nowych, pogłębianych studiów nad tą problematyką. W niniejszym tomie znajdują Państwo artykuły, które opublikowane zostały w rezultacie konferencji naukowej pt. „Co można zrobić z dziełem sztuki? Aspekty prawne kultury i sztuki” (2020 r.), która odbyła się w 10. rocznicę powołania Koła Naukowego Law&Art, działającego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Prezentują one najbardziej aktualne tematy, pozostające w domenie wszystkich w zasadzie gałęzi prawa. Różnorodność zagadnień podjętych przez uczestników konferencji stanowi zresztą jeden z większych atutów tej publikacji. Autorzy postawili przed sobą niezwykle ambitne wyzwanie, a prowadzone rozważania podejmują nierzadko problemy, które nie były dotychczas poruszane we wcześniejszym piśmiennictwie. Należy liczyć, że przynajmniej dla części Autorów publikacja ta jest początkiem dłuższej przygody naukowej.

Katarzyna Zalaszińska